

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2551-2554) และกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) ได้กำหนดทิศทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาและวิสัยทัศน์ไว้ 2 ประการ คือ 1) สถาบันอุดมศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพมุ่งตอบสนองผู้เรียนในวัยเรียน วัยทำงาน และวัยสูงอายุ เพื่อรองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบนำไปสู่การพัฒนาประเทศไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ได้ และ 2) อุดมศึกษาไทยมีศักยภาพในการสร้างความรู้ และนวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการแข่งขันในระดับสากล และได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาอุดมศึกษา คือ “การยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต พัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาในการสร้างความรู้และนวัตกรรมของท้องถิ่นไทย โดยใช้กลไกของธรรมาภิบาล การเงิน การกำกับมาตรฐาน และเครือข่ายอุดมศึกษาพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการ ความหลากหลาย และเอกภาพเชิงระบบ” (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552)

สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นสถาบันหลักที่ผลิตบัณฑิตเพื่อตอบสนองความต้องการการใช้ทรัพยากรของประเทศทั้งทางด้านสมองและการใช้แรงงาน ดังนั้นจึงมีการแข่งขันในการผลิตบัณฑิตจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งยังมีการแข่งขันกันสูง ในการเปิดสอนในหลักสูตรสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างหลากหลายมากขึ้น แต่สิ่งที่สร้างความยั่งยืนและสามารถนำไปแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ได้ คือ คุณภาพของบัณฑิต ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จึงพยายามหาวิธีการจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันนั้น โดยส่วนหนึ่งเป็นการมุ่งเน้นที่กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการจัดระบบการศึกษาให้เอื้อต่อการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพและสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพให้ได้มากที่สุด

การแข่งขันดังกล่าว จำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรให้มีคุณภาพ เพื่อให้มีโอกาสถูกเลือกเข้าทำงาน สถาบันที่ผลิตบัณฑิตหรือทรัพยากรคือมหาวิทยาลัย โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำกับดูแลและได้กำหนดให้ปีการศึกษา 2552 เป็นปีแห่งคุณภาพการอุดมศึกษาไทย

ภายใต้หัวข้อ “บัณฑิตมีคุณภาพ พัฒนาชาติยั่งยืน” นอกจากนี้ยังได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ แต่ละด้านของคุณวุฒิระดับปริญญาตรี อย่างน้อย 5 ด้านต้องเป็นดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552:6)

(1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม

สามารถจัดการปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม และวิชาชีพโดยใช้ดุลยพินิจ ทางค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น ค่านิยมพื้นฐาน และจรรยาบรรณวิชาชีพ แสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจโลก เป็นต้น

(2) ด้านความรู้

มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาอย่างกว้างขวางและเป็นระบบ ตระหนักรู้หลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง สำหรับหลักสูตรวิชาชีพ มีความเข้าใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าของความรู้เฉพาะด้านในสาขาวิชา และตระหนักถึงงานวิจัยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาและการต่อยอดองค์ความรู้ ส่วนหลักสูตรวิชาชีพที่เน้นการปฏิบัติ จะต้องตระหนักในธรรมเนียมปฏิบัติ กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์

(3) ด้านทักษะทางปัญญา

สามารถค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและสามารถประเมินข้อมูลแนวคิดและหลักฐานใหม่ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และใช้ข้อมูลที่ได้ในการแก้ไขปัญหาและงานอื่นๆ ด้วยตนเอง สามารถศึกษาปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขได้อย่างสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงความรู้ทางภาคทฤษฎี ประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติ และผลกระทบจากการตัดสินใจ สามารถใช้ทักษะและความเข้าใจอันถ่องแท้ในเนื้อหาสาระทางวิชาการและวิชาชีพ สำหรับหลักสูตรวิชาชีพนักศึกษาสามารถใช้วิธีการปฏิบัติงานประจำและหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

(4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

มีส่วนช่วยและเอื้อต่อการแก้ปัญหาในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือสมาชิกของกลุ่ม สามารถแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและต้องใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของตนเองและของกลุ่มรับผิดชอบในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาตนเองและอาชีพ

(5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

สามารถศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา สามารถเลือกและประยุกต์ใช้เทคนิคทางสถิติหรือคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมในการศึกษาค้นคว้าและเสนอแนะแนวทางใน

การแก้ไขปัญหาให้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล แปลความหมาย และนำเสนอข้อมูลสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอ สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในการพูด การเขียน สามารถเลือกรูปแบบของการนำเสนอที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันได้

มหาวิทยาลัยพายัพ ได้กำหนดอัตลักษณ์มหาวิทยาลัยประจำปีการศึกษา 2553 คือ “แหล่งเรียนรู้สากล สร้างคนคุณภาพ” ซึ่งมหาวิทยาลัย ได้มีวิสัยทัศน์ เป้าหมายและแผนดำเนินงานที่มุ่งสู่ความเป็นสากล (International Focus) รวมทั้งสร้างคนคุณภาพ โดยมหาวิทยาลัยกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ให้ เป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้ง 4 ด้าน คือ “วิชาการก้าวหน้า รู้รักพัฒนา คุณธรรมนำใจ รับผิดชอบต่อสังคม” (คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยพายัพ, 2553) ดังนี้

1. วิชาการก้าวหน้า หมายถึง การมีความรู้ทางวิชาการ มีทักษะวิชาชีพ มีความสามารถในการทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีศักยภาพด้านภาษา เทคโนโลยีสารสนเทศ และการวิจัยเชิงบูรณาการ

2. รู้รักพัฒนา หมายถึง การพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีทักษะชีวิต มีภาวะความเป็นผู้นำ รู้จักคิดวิเคราะห์ และรักในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. คุณธรรมนำใจ หมายถึง การมีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ยึดหลักคำสอนในศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นศาสนิกชนที่ดี มีความประพฤติดีงาม ให้เกียรติเคารพผู้อื่น รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง รู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

4. รับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น มีจิตสาธารณะ สืบสานวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยพายัพ เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนที่ตระหนักถึงมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่นักศึกษาได้รับระหว่างการศึกษาทั้งจากการเรียน และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ที่เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยพายัพ คือ “วิชาการก้าวหน้า รู้รักพัฒนา คุณธรรมนำใจ รับผิดชอบต่อสังคม” ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงร่วมกันศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยพายัพ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนผลิตบัณฑิต รวมทั้งพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยพายัพ รวมทั้งตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยพายัพ
3. เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนผลิตบัณฑิตให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติและตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยพายัพ

ขอบเขตงานวิจัย

ขอบเขตของประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) กับบัณฑิต/มหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยพายัพปีการศึกษา 2552 จำนวน 1,088 ราย โดยกำหนดให้มีจำนวนข้อมูลได้รับกลับคืน (Response Rate) ในแต่ละสาขาวิชาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 35 ของจำนวนบัณฑิต/มหาบัณฑิตที่ได้อ่านทำ/กำลังศึกษาต่อ ได้จำนวน 399 ราย

ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. คุณลักษณะบัณฑิต/มหาบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ใน 5 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 คุณธรรม จริยธรรม

ด้านที่ 2 ความรู้

ด้านที่ 3 ทักษะทางปัญญา

ด้านที่ 4 ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

ด้านที่ 5 ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศ

2. คุณลักษณะบัณฑิต/มหาบัณฑิต ตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยพายัพ ใน 4 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 คุณธรรมนำใจ

ด้านที่ 2 วิชาการก้าวหน้า

ด้านที่ 3 รู้รักพัฒนา

ด้านที่ 4 รับผิดชอบต่อสังคม

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบคุณลักษณะบัณฑิตของมหาวิทยาลัยพายัพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในแต่ละด้าน
2. ทำให้ทราบคุณลักษณะบัณฑิตของมหาวิทยาลัยพายัพตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยในแต่ละด้าน
3. เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนผลิตบัณฑิตให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติและตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยพายัพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณลักษณะบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ หมายถึง คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ไว้เป็นอย่างน้อย 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

คุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยพายัพ หมายถึง คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยพายัพที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับบัณฑิต ใน 4 ด้านคือ “วิชาการก้าวหน้า รู้รักพัฒนา คุณธรรมนำใจ รับผิดชอบต่อสังคม”

บัณฑิต / มหาบัณฑิต หมายถึง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาตรีหรือระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยพายัพ ปีการศึกษา 2552 และปฏิบัติงานในสถานประกอบการ ทั้งภาครัฐและเอกชนหรือกำลังศึกษาต่ออยู่ในสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับบัณฑิต หมายถึง ผู้ประกอบการหรือผู้ใช้บัณฑิต/มหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาปฏิบัติงานอยู่ หรือ อาจารย์ที่ปรึกษา/อาจารย์ที่เกษียณ หรือ ผู้ปกครองของบัณฑิต/มหาบัณฑิต